

**БЎЛАЖАК ПЕДАГОГЛАРДА АНАЛИТИК ТАФАККУРНИ ФАНЛАРАРО
ҲАМКОРЛИКДА РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО
МЫШЛЕНИЯ В МЕЖПРЕДМЕТНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ У БУДУЩИХ
ПЕДАГОГОВ**

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF ANALYTICAL
THINKING IN INTERDISCIPLINARY COOPERATION IN FUTURE PEDAGOGUES**

Abdujabborov Abduxalim Abdug'appon o'g'li

Farg'ona davlat texnika universiteti assistenti

Annotatsiya: *Maqolada bo'lajak pedagoglarda analitik tafakkurni fanlararo hamkorlikda rivojlantirishning ahamiyati tahlil qilingan hamda pedagogik shart-sharoitlari asoslangan.*

Kalit so'zlar: *analitik tafakkur, fanlararo hamkorlik, pedagogik shart-sharoitlar, didaktik ta'minot, kognitiv, motivatsion.*

Аннотация: *В статье анализируется значение развития аналитического мышления в междисциплинарном сотрудничестве у будущих педагогов и на этом основываются педагогические условия.*

Ключевые слова: *аналитическое мышление, междисциплинарное сотрудничество, педагогические условия, дидактическое обеспечение, познавательный, мотивационный.*

Abstract: *In the article, the importance of developing analytical thinking in interdisciplinary cooperation in future pedagogues is analyzed and the pedagogical conditions are based on it.*

Key words: *analytical thinking, interdisciplinary cooperation, pedagogical conditions, didactic support, cognitive, motivational.*

KIRISH.

Bo'lajak pedagog mutaxassilarni tayyorlashda fanlararo hamkorlik muhim rol o'ynaydi. Bu, o'z navbatida, yangi shakllanayotgan informatsion aloqa muhitida analitik tafakkur kapitali uchun yangicha imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi.

«Интерактив axborot makonining o'ziga xos xususiyati shundaki, talabalar o'z analitik tafakkurini o'stirishda elektron vositalar orqali e'lon qilinayotgan kitob, gazeta va jurnallar, o'tkazilayotgan ilmiy-amaliy anjumanlarda faol ishtirok etish imkoniyati har yerda mavjud. Oliy ta'lim muassasalarida tashkil etilgan

Axborot resurs markazlari faoliyati ham bo'lajak pedagoglarning analitik tafakkurini o'stirish, mustaqil izlanishlar olib borish, global internet tarmog'idan foydalanishda muhim ahamiyatga ega».

Shuningdek, bo'lajak pedagoglarning analitik tafakkurini o'stirishda an'anaviy, ochiq hamda masofali ta'lim usullarini ijodiy rivojlantirish ham samarali usul hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR.

Turli fanlar doirasida, xususan, falsafa, psixologiya va pedagogika fanlari doirasida analitik tafakkur ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan va bugungi kunda ham bu jarayon davob etmoqda. Jumladan, D.Sharipova, O.Musurmonova, M.Quronov, U.Mahkamov, R.Safarova, Sh.Mardonov, D.Ro'ziyeva, N.Egamberdiyeva, Sh.Shodmonova, Sh.Sharipov, O.Jamoldinova, V.Slastenin, I.Isayev, Y.Shiyanov Z.T.Soliyevlarning ilmiy-tadqiqot ishlarida analitik tafakkurning falsafiy, psixologik va pedagogik jihatlari, mavjud muammolar va ularni bartaraf jtish omillari tadqiq etilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA.

Bo'lajak pedagoglarda analitik tafakkurni rivojlantirishda muammoli ta'limni takshil etish va muammoli vaziyatlar tahliliga qaratilgan ta'lim texnologiyalari samarali hisoblanadi. Muammoli ta'limning maqsadi – talabalar bilan ishlash jarayonida ta'lim-tarbiya masalalari, yuzaga kelgan muammo va savollariga javob qidirish, ularni hal etish yo'llari bilan yangi bilimlarni o'zlashtirishni, talabalar o'quv faoliyatida muammoli vaziyatlarni vujudga keltirish va hal etish bo'yicha professor-o'qituvchilar ularda qiziqish uyg'ota olishidan iborat [5].

Bo'lajak pedagoglarda analitik tafakkurni rivojlantirishning motivatsion bosqichining maqsadi fan taraqqiyoti va ilmiy munozaralarni tahlil etishga qiziqish va ehtiyojni rivojlantirishdan iboratdir.

Texnologiyaning tashkiliy jihati analitik tafakkurni rivojlantirishga doir shakl, metod va vositalar tizimidan iborat bo'lib, mazkur jarayonda o'qituvchi va talabalarning birgalikdagi, hamkorlikdagi faoliyati alohida o'rin tutadi.

Texnologiya mazmuni o'zida motivatsion – kognitiv-operatsion –faoliyat birligi va ana shu bosqichlarning har birida o'ziga xos tarzda namoyon bo'luvchi mustaqil ishni amalga oshirish darajalari (tanishuv, tushunish, analiz va sintez)ni aks ettiradi.

Texnologiyaning axboriy-didaktik va pedagogik ta'minoti bo'lajak pedagoglarning analitik tafakkurini rivojlantiruvchi mustaqil ishlarni tashkil etish shakl, metod va vositalarini o'zida aks ettiradi [3].

Bo'lajak pedagoglarda analitik tafakkur tanqidiy va tahliliy ko'nikmalarni, mantiqiy fikrlash tirzini rivojlantirishni talab etadi. Mazkur vazifani hal etishda vaziyatli tahlil (keys-stadi) strategiyasidan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Keys-stadi inglizcha sase – aniq vaziyat, stady – ta'lim so'zlarining birikuvidan hosil qilingan bo'lib, aniq vaziyatlarni o'rganish, tahlil etish va ijtimoiy ahamiyatga molik natijalarga erishishga asoslangan ta'lim metodidir. Mazkur strategiya muammoli ta'lim metodidan farqli ravishda real vaziyatlarni o'rganish asosida aniq qarorlar qabul qilishga asoslanadi.

Oliy ta'limda bo'lajak kadrlarning analitik tafakkurni rivojlantirishda amalda keng qo'llanib kelinayotgan "Blits-so'rov", "SWOT-tahlil", "Munozara", "FSMU", "Intellectual

duyel”, “Fikrlar bahsi” kabi interfaol metodlardan; “Fikriy hujum”, “Bumerang”, “Zinama-zina” kabi interfaol strategiyalardan; “BBB”, “Kontseptual jadval”, “Venn diagrammasi”, “Insert”, “Klaster” kabi grafik tashkilotchilar (organayzerlar) – umumpedagogik interfaol ta’lim metodlaridan o’z o’rnida mahorat bilan foydalanishi ijobiy samara beradi. Misol uchun, “SWOT-tahlil”, “Tushunchalar tahlili” metodi talabani mustaqil fikr yuritishga undashi, tafakkur yuritishga ehtiyoj va motivatsiya uyg’ota olishi bilan xarakterlanadi.

Keys-stadining asosiy mohiyati, afzalliklari quyidagilardan iborat:

o’quv mashg’uloti keys-texnologiyasi asosida o’tkaziladi;

talabalar faolligi oshiriladi va ularni mustaqil ishlashga, fikrlashga undaydi;

aniq ma’lumotlar asosida qurilgan va ana shu vaziyatning mavjudligi talabalarda uni yechishga qiziqish uyg’otadi.

Berilgan keysni yechish natijasida quyidagi o’quv natijalariga erishish mumkin: o’rganilgan mavzu bo’yicha olingan bilimlarni mustahkamlash;

muammoni alohida va guruhlararo tahlil qilishga hamda asosli boshqaruv qarorlarini qabul qilishga o’rganish;

mustaqil qaror qabul qilish ko’nikmasini shakllantirish;

o’quv ma’lumotlarini o’rganish darajasini tekshirish.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar muammolarini o’rganishda va tahlil qilishda, bo’lajak kadrlarda analitik tafakkurni o’stirishda SWOT tahlil metodini qo’llash yaxshi natija beradi. Ushbu metodning lug’aviy ma’nosi quyidagicha:

- Strong – kuchli,
- Weakness – kuchsiz,
- Opportunities – imkoniyatlar,
- Threats – xavflar [2].

YA’ni muayyan obyekt (vaziyat, tadqiqotga nisbatan ilmiy yangilik)ning kuchli tomonlari – ayni vaqtda mavjud ustunliklari; shu kuchli tomonlarni inkor etuvchi kuchsiz jihatlari; yangilikni amalga oshirgandan keyin paydo bo’ladigan imkoniyatlar va shu imkoniyatlar ta’sirida kelib chiqishi mumkin bo’lgan xavf-xatarlar prognoz qilinadi.

SWOT - tahlil o’rganilayotgan obyektning eng dolzarb muammolarini topish, uning oqibatida yuzaga kelishi mumkin bo’lgan taxdid, xavf-xatarlarni aniqlash maqsadida olib boriladi. Bundan tashqari kuchli tomonlarni mustahkamlash, kuchsiz jihatlarni kamaytirish, imkoniyatlardan samarali foydalanish va ularni kengaytirish va tahdidlarga qarshi choralarni ko’rishga uchun tegishli takliflar ishlab chiqishda qo’l keladi.

Metodni qo’llashning muhim shartlari:

1. Obyektning muhim elementlarini ajratib olish SWOT-tahlilda ko’riladigan asosiy elementlar aniqlanilib, mazkur elementlarning har biri uchun alohida baholash me’zonlari ishlab chiqiladi.

2. SWOT-tahlil uchun tanlab olingan elementlarni guruhlariga ajratish: (Masalan...).

3. Har bir elementni alohida SWOT-tahlil qilish

4. O'rganilayotgan obyektni to'raligicha SWOT-tahlil qilish

5. Aniqlangan kuchli jihatlar bilan imkoniyatlar orasidagi bog'liqlikni topish yoki ularning o'zaro uyg'unlashuvini ta'minlash, kuchsiz jihatlar (muammolar) bilan xavf-xatarlarning o'zaro bog'liq jihatlarini topish va tegishli xulosa berish [1].

- Kuchli va kuchsiz jihatlarini, imkoniyat va xavflarni obyektiv (xolis) umumqabul qilingan mezonlar asosida baholash.

- Baholash uchun yig'ilgan ma'lumotlarni obyektiv va realligiga ishonch xosil qilish.

- kuchli yoki kuchsiz jihatlarini aniqlashda, imkoniyatlar va xavf-xatarlar darajasini belgilashda boshqa tegishli tahlil metodlaridan foydalanilishi mumkin.

Ijtimoiy-gumanitar va pedagogik-psixologik fanlari o'quv dasturlaridagi mavzularni o'qitishda ushbu metodni qo'llash uchun tegishli mavzularning asosiy mazmunidan tezislar ajratib olish maqsadga muvofiq. Masalan,

- ijodning asosi – erkinlik;
- san'atda simvoldan foydalanish – zaruriy shartdir;
- badiiy ijodda zamon ruhi aks etmog'i lozim va hokazo.

O'quv jarayonida SWOT-tahlilni qo'llash analitik tafakkurni rivojlantirish yaxshi samara beradi va amaliy mashg'ulotlar uchun tavsiya etiladi. Biz ushbu vazifani magistratura uchun "Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" fani doirasida ijod va ijodiy faoliyatga oid mavzunining asosiy g'oyalarini mustahkamlashga tatbiq etib ko'ramiz.

Magistratura mutaxassisligida 9 nafar talaba ta'lim oladi. SWOT-tahlilni qo'llash uchun nafar talabani 3 tadan 3 ta guruhga bo'lib olamiz. Va namuna uchun yuqoridagi 3 ta tezisni tanlov asosida kichik guruhlariga taqdim etamiz. Talabalar SWOT-tahlil jadvali asosida o'zlarining xulosalari (tezislari)ni himoya qilishlari lozim. Belgilangan vaqt davomida talabalar jamoaviy javoblarini tayyorlaydi [4, 6].

XULOSA. O'quv mashg'ulotida mavzular bo'yicha tezislarni talabalarning tashabbuslari bilan aniqlash ijobiy ahamiyatga ega. Bu tashabbus talabalarning mavzuni mustaqil o'zlashtirganliklarini bildirib, masalaga tanqidiy yondashish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Umuman olganda, SWOT-tahlil uslubini ijtimoiy gumanitar fan mavzularini o'qitishda samaradorligi yuqori hisoblanadi.

Chunki, hozirgi kunda ijtimoiy munosabatlarni tahlil qilishga yaxlit yondashish, yangilikning kuchli va kuchsiz tomonlari, uni amaliyotga tatbiq etgandan keyin paydo bo'ladigan imkoniyatlar va bo'lishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlarni oldindan aniqlash imkoniyatini beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Крючков, В. Н. (2005). Методологические аспекты SWOT-анализа. Journal of new economy, (10)

2. Майсак, О. С. (2013). SWOT-анализ: объект, факторы, стратегии. Проблема поиска связей между факторами. Прикаспийский журнал: управление и высокие технологии, (1), 151-157.
3. Национальная модель и программа по подготовке кадров-достижение и результат независимого Узбекистана.-Ташкент:Маърифат-Мададкор, 2001.-С.174-189.
4. Романов В. Интеллектуальные информационные системы в экономике. - М. : Экзамен, 2003. –С.494.
5. Семенов И.Н. Рефлексивный подход в формировании и развитии личностно-профессионального самосознания студентов как фактор модернизации высшего образования. Москва.:ФИРО, 2013. –С.57-59.
6. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология,теория, практика: научное издание. –М.: 2005. –С.67-71.